

TADEUSZ WASILEWSKI

GRANICE SZELFU KONTYNETALNEGO NA III KONFERENCJI I W KONWENCJI PRAWA MORZA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH Z 1982 ROKU

W niniejszym artykule zaprezentowano przy użyciu metody historycznej główne trendy, pomysły oraz propozycje państw dotyczące zewnętrznych granic szelfu kontynentalnego przedłożone III Konferencji Prawa Morza Narodów Zjednoczonych (Third United Nations Conference on the Law of the Sea, dalej cyt. jako: III UNCLOS) i kształtujące treść art. 76 Konwencji Prawa Morza Narodów Zjednoczonych z 1982 r. (United Nations Convention on the Law of Sea, dalej cyt. jako: UNCLOS (1982)). Przeglądu tego dokonano w nawiązaniu do wątku krytycznego postanowień art. 1 Konwencji genewskiej w sprawie szelfu kontynentalnego z 1958 roku (dalej cyt. jako: IV KG (1958)) podniesionego w propozycjach wielu państw.

W świetle coraz powszechniej eksponowanej i utrwalonej nie tylko w orzecznictwie, lecz i w praktyce państw „zasady naturalnego przedłużenia”, aprobowanej stopniowo, aczkolwiek nie bez trudu przez III UNCLOS, naświetlono problem zewnętrznych granic szelfu kontynentalnego według następującego układu: formuła minimalistyczna – dystans 200 Mm; formuła maksymalistyczna – całe obrzeże kontynentalne; fuzja dwóch formuł; kompromisowa formuła irlandzka; studium Obserwatorium Geologicznego Lamonta Uniwersytetu Columbia w Nowym Jorku, opracowane przy współdziałaniu dwóch kompetentnych instytucji międzynarodowych; modyfikacje i uzupełnienia formuły irlandzkiej, której wyrazem jest art. 76 UNCLOS (1982).

1. FORMUŁA MINIMALISTYCZNA

Na początku III UNCLOS (II sesja w Caracas) zarysowały się dwa zasadnicze stanowiska co do zewnętrznej granicy prawnomiędzynarodowego szelfu kontynentalnego, których wspólną cechą było odrzucenie obu kryteriów tej granicy, wpisanych w IV KG (1958), co motywowano w różnorodny sposób:

1. zazwyczaj eksponując ich nieprecyzyjność¹ lub niedostateczność²;

¹ Por. wypowiedzi: Zelaya Ubeda (Nikaragua), w której stwierdził wprost „[...] the existing concept of the continental shelf was similar to an assertion that a person's foot was part of his body if he was barefoot whereas, when shod, his foot was not part of his body but was identified with the shoe”; Oriona (Izrael) – w ich miejsce proponuje kryterium odległości „x” od wybrzeża; Mołodcowa (ZSRR); Varvesi (Włochy) – granica szelfu powinna być „ściśta i logiczna”; Illueci (Panama) (*Official Records of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea* (cyt. dalej: OR III UNCLOS), vol. II, New York 1975, s. 143–144, 161, 167–168).

² Por. wypowiedzi: Unis (Libia) – oba kryteria są „niesprawiedliwe”; Kedadi (Tunis) (*ibid.*, s. 145, 163).

2. przywołując koncepcję wspólnego dziedzictwa ludzkości, w którą godziło zwłaszcza kryterium możliwości eksploatacji³, bądź oba argumenty łącznie⁴. Tylko nieliczne państwa opowiedziały się za utrzymaniem jednego bądź obu kryteriów z IV KG (1958)⁵.

Grupa państw mająca wąski szelf w sensie geograficzno-fizycznym (zwłaszcza państwa afrykańskie, lecz nie tylko) uznała, że wraz z akceptacją wyłącznej strefy ekonomicznej (dalej cyt. jako: WSE) dalsze rozpatrywanie szelfu kontynentalnego jako odrębnej instytucji prawnej, w tym rozważanie kwestii jego zasięgu, jest pozbawione sensu⁶, gdyż w każdym przypadku – niezależnie od konfiguracji rysu topograficznego dna morskiego (czy szelf jest wąski, czy szeroki, czy brak go)⁷ – granica ta będzie zawsze wyznaczana jednolitą odległością 200 Mm⁸.

Przedstawiciel Jamajki (Robinson) dodał, że takie podejście jest proste i dokładne i zapewnia nie tylko sprawiedliwy podział zasobów morskich, lecz precyzyjnie rozgranicza obszar podlegający prawom suwerennym państw do wspólnego dziedzictwa ludzkości, będącego instytucją zwyczajowego prawa międzynarodowego⁹. Cechuje się uniwersalnością i równością, które są obce kryterium możliwości eksploatacji i tzw. naturalnemu przedłużeniu¹⁰.

³ Por. stanowisko Kenii (Njenga). Przedstawiciel Meksyku (Sobarzo) powiedział wprost, że kryterium to prowadzi do „rażącej niesprawiedliwości” (*ibid.*, s. 161, 166).

⁴ W konsekwencji prawo badania i eksploatacji bogactw szelfu należy zapewnić (*an equitable basis*) także m.in. państwom śródlądowym w ich właściwych regionach geograficznych. Ponadto krytyczna ocena Proklamacji Trumana z 28 IX 1945 r. Zob. Tuerk (Austria), *ibid.*, s. 143.

⁵ „Normy IV KG (1958) okazały się całkowicie sprawiedliwymi. Można przypuszczać, że za kilka lat kwestia zewnętrznej granicy szelfu poza WSE wywoła analogiczną krytykę do tej, która jest prowadzona pod jej adresem”. Szerzej: Caffish (Szwajcaria); RFN (Knoke) – izobata 200 m, ostrożnie dopuszcza dystans 200 Mm, lecz nic więcej – „zasada naturalnego przedłużenia ma czysto geomorfologiczny charakter i niedopuszczalne jest formułowanie nowych roszczeń na jej podstawie”. Przeciwnie Indonezja (Djalal) – „nie jest możliwe i realistyczne posługiwanie się dłuższą izobatą 200 m, skoro szereg państw rozciągnęło swe suwerenne prawa zgodnie z prawem międzynarodowym poza nią lub zawarło porozumienia delimitacyjne, dzieląc szelf poza 200 m”. Szerzej: *ibid.*, s. 157, 164, 169.

⁶ Szerzej wypowiedzi: Vanderpuye (Ghana) i przytoczone tam stanowisko Tuerka (Austria); Maiga (Mali); Varvesi (Włochy) (*ibid.*, s. 143, 165, 167).

⁷ Zob. wypowiedź: Djalala (Indonezja); Illueci (Panama) – proponuje w miejsce szelfu (200 Mm) termin *national sea-bed*; Japonia alternatywnie „przybrzeżna strefa dna morskiego” (*ibid.*, s. 168 i 169; Doc. A/CONF.62/C.2/L.31/Rev.1 (16 VIII 1974), [w:] *Troisième Conférence des Nations Unies sur Le Droit de la Mer. Documents Officiels*, vol. III, New York 1975 (dalej cyt. jako: TCNUDM DO), s. 244).

⁸ Inaczej Mauritius (Gayan) – powołuje zasadę naturalnego przedłużenia sformułowaną przez MTS w 1969 r., uznając ją za normę zwyczajowego prawa międzynarodowego: „ponieważ nie ma takich dwóch państw przybrzeżnych, które posiadałyby identyczne szelfy, nie może być jednej formuły jego wyznaczania. Jedynym rozsądnym wyjściem jest ustalenie szelfu aż do obrzeża kontynentalnego lub podnóża, lecz gdy wykracza poza 200 Mm, należy przyjąć system podziału dochodów na rzecz państw rozwijających się i śródlądowych”. Szerzej: OR III UNCLOS, vol. II, s. 163.

⁹ Dopuszcza jednak włączenie obrzeża do szelfu poza WSE pod warunkiem podziału dochodów ze społecznością międzynarodową. Podobnie Dania (Kiaer); Norwegia (Vindenes) – „[...] jest niesprawiedliwe i nierealne spychanie państw z ustalonej granicy leżącej w zasięgu obowiązującego prawa międzynarodowego, których szelf wykracza poza strefę 200 Mm, a w odniesieniu do którego mają one już prawa suwerenne na mocy kryterium możliwości eksploatacji”. Szerzej: *ibid.*, s. 162 i 164.

¹⁰ Zob. wypowiedź Bellizzi (Malta) (*ibid.*, s. 168).

W tej grupie państw należy odnotować stanowisko ówczesnego ZSRR, który jakkolwiek mocno podkreślił, że szelf kontynentalny jest podmorskim przedłużeniem terytorium państwa nadbrzeżnego i organicznie z nim związanym, to jednak jego granica powinna być ustalana w przedziale 200 Mm lub przy użyciu izobaty 500 m – co zależy od decyzji państwa nadbrzeżnego – gdyż oba te kryteria chronią interesy państw z szerokim i z wąskim szelfem oraz bazują na czynnikach fizycznych i geologicznych¹¹.

Najpełniej powyższa teza zaprezentowana została jednak przez Kenię i Tunis, które powołując się na stanowisko ponad 40 państw afrykańskich, wyrażone w deklaracji OJA z 1973 r. i na spotkaniu szefów państw afrykańskich w Mogadiszu w 1974 r., stwierdziły, że pojęcie szelfu kontynentalnego wchodzi w zakres dwustumilowej WSE, dodając, że rozstrzygnięcie to zyskało poparcie wielu państw azjatyckich, latynoamerykańskich i europejskich¹².

Operowanie zaś kryterium geomorfologicznym – zewnętrznej krawędzi obrzeża kontynentalnego – dla uzasadnienia granicy szelfu poza 200 Mm nie odpowiada obowiązującym przepisom prawa międzynarodowego¹³. Żadne z roszczeń nie szło aż tak daleko, żeby w prawnej definicji szelfu uwzględniać całe obrzeże. Wyjątek stanowi proklamacja szelfu Hondurasu, w której zresztą termin ten pojawia się tylko w sposób domniemany¹⁴. Nie było też żadnego powołania się na geomorfologiczne pojęcie obrzeża ani w art. 1 IV KG (1958)¹⁵, ani w pracach Komisji Prawa Międzynarodowego (KPM). Również żadna z propozycji przedstawionych w trakcie Konferencji Prawa Morza Narodów Zjednoczonych w 1958 r. (United Nations Conference on the Law of the Sea, dalej cyt. jako: UNCLOS (1958)) nie świadczyła o tym, by pojęcie obrzeża było poważnie traktowane przez konferencję (tylko jedna z pozycji stanowiła próbę określenia szelfu na geomorfologicznej podstawie – Panama), która wymieniała łącznie skłony i element technicznej możliwości eksploatacji.

Poza wyżej wymienionymi argumentami wskazano, że zasadniczą słabością tak pojmowanej zewnętrznej granicy szelfu jest to, że ani uczeni, ani jej zwolennicy nie są w stanie ściśle ustalić, gdzie kończy się owo obrzeże.

2. FORMUŁA MAKSYMALISTYCZNA

Druga grupa państw, kierując się zasadą naturalnego przedłużenia, wyprowadzoną przez MTS, udowodnioną argumentami geomorfologicznymi tkwiącymi w strukturze

¹¹ Szerzej: Mołodcow (ZSRR) (*ibid.*, 160–161).

¹² Szerzej: Goday (Paragwaj) – uzasadnił koncepcję morza patrymonialnego; Kedadi (Tunis); Kabongo (Zair). Podobnie Rotkirch (Finlandia); Ogiso (Japonia); Fattal (Liban); Ochan (Uganda); Upadhyaya (Nepal); Cheema (Pakistan); Chehab (Egipt), Sallah (Gambia) (*ibid.*, s. 145–149, 151–154, 160, 163).

¹³ Szerzej: Njenga (Kenia) (*ibid.*, s. 161–162).

¹⁴ Herrera Caceres, przywołując proklamację z 1950 r., stwierdził, że granicą szelfu powinno być zagłębienie oceaniczne lub abysalna głębina (*ibid.*, s. 145).

¹⁵ Krytyczna ocena stanowiska MTS – zasady naturalnego przedłużenia w nawiązaniu do § 41 orzeczenia w sprawie szelfu kontynentalnego Morza Północnego oraz teza, że art. 1 wyraża jedynie przyleganie (styczność). Szerzej: Cafilish (Szwajcaria) (*ibid.*, s. 157–158); przeciwnie Panupong (Tajlandia) – „naturalne przedłużenie jest równoznaczne z przyleganiem” (*ibid.*, s. 160).

pionowej dna/podziemia morskiego¹⁶, traktowała całe obrzeże kontynentalne jako integralną część prawnomiędzynarodowego pojęcia szelfu kontynentalnego, stawiając tezę o konieczności wyznaczania zewnętrznej granicy tak rozumianego szelfu, gdy wykracza ono poza dystans 200 Mm (WSE), nie przesądzając od razu, czy tą granicą ma być geomorfologiczna zewnętrzna krawędź obrzeża kontynentalnego¹⁷, coś mniej¹⁸ czy jeszcze więcej¹⁹.

Szczególnie stanowcze stanowisko w tej sprawie zajęła Kanada, dysponująca – jak się podaje – drugim co do wielkości (2191 tys. km²) obok Brazylii (2325 tys. km²) – w gronie około pięćdziesięciu takich państw – obrzeżem kontynentalnym poza 200 Mm²⁰. Zostało ono wyrażone w oświadczeniu ówczesnego Ministra Spraw Zagranicznych A.J. MacEachena na III UNCLOS w Genewie (8 maja 1975), który powiedział między innymi, że Kanada nie ma zamiaru zrezygnować ze swych żywotnych suwerennych praw do krawędzi obrzeża kontynentalnego poza 200 Mm. To stanowisko opiera się nie tylko na orzeczeniu MTS w sprawie szelfu kontynentalnego Morza Północnego (*natural prolongation*), lecz także na długotrwałej praktyce państw, włączając w to praktykę wydawania koncesji na eksploatację złóż ropy i gazu na kanadyjskim obrzeżu kontynentalnym oraz podobne działania innych państw, stąd też przyszła konkwenja nie może zredukować praw suwerennych wykonywanych już na obrzeżu²¹.

¹⁶ Ten motyw mocno zaakcentował Izrael (Orion), stwierdzając, że już u podstaw Proklamacji Trumana z 1945 r. legła myśl, że łąd i szelf państwa nadbrzeżnego stanowią geomorfologiczną całość. Podobnie Harry (Australia); Yolga (Turcja); Andersen (Islandia) (*ibid.*, s. 144, 146–147, 158–159).

¹⁷ Takie stanowisko zajęły: Bangladesz (Chowdhury); Hiszpania (Lacleta Y Muñoz); Wenezuela (C. Castillo); Urugwaj (Lupinacci), KRLD (Kim); Wietnam (Nguyen Huu Chi); Kuba (Rabaza); Meksyk (Sobarzo), a szczególnie państwa mające duże obrzeże, np. Nowa Zelandia (Templeton) (*ibid.*, s. 144, 148, 152–153, 162, 164, 166, 170).

¹⁸ Zasada naturalnego przedłużenia, lecz uzupełniona dodatkowymi konkretnymi kryteriami. Zob. Rumunia (Mircea) (*ibid.*, s. 156); podobnie art. 23 (Doc. A/CONF.62/C.2/L.47 – USA (8 VIII 1974), [w:] TCNUDM DO, s. 260).

¹⁹ Schreiber (Peru) – szelf aż do najniższej krawędzi (wklęsnięcia abysalnego) stanowi naturalną i niepodzielną część terytorium państwowego. Podobnie: Limpo Serra (Portugalia), z tym że redukuje obszar szelfu do izobaty 4000 m; Galindo Pohl (Salwador) – szelf równa się obrzeżu aż do ostatniej kontynentalnej skały (OR III UNCLOS, vol. II, s. 145–146, 149).

²⁰ Szerzej: A. S t r a b u r z y ń s k i, *Nowa prawnomiędzynarodowa definicja szelfu kontynentalnego*, „Technika i Gospodarka Morska” 1983, nr 9, s. 439; L.M. A l e x a n d e r, *The Seabed and the Ocean Floor. Future Régimes: A Survey of Proposals*, [w:] *New Directions in the Law of the Sea. Collected Papers*, vol. III, London 1973, s. 128.

²¹ „[...] Canada does not intend to give up its existing sovereign rights to the edge of the continental margin [...]

[...] Canada is maintaining its position that it is entitled to exercise sovereign rights over the continental margin beyond 200 miles out to the edge of the margin [...]

[...] But we are prepared to explore the possibility of financial contributions related to the net revenues derived from the resources of the continental shelf between 200 miles from shore and the seaward edge of the continental margin [...]

[...] Any agreement worked out would in no way derogate from our established sovereign rights out to the edge of the margin [...]”. Szerzej: Doc. A/CONF.62/WS/4 (2 IV 1980) – pkt 14, [w:] OR III UNCLOS, vol. XIII, New York 1981, s. 101–104.

3. FUZJA DWÓCH FORMUŁ

W związku z powyższym jedynym rozsądnym kompromisem było połączenie obu zaprezentowanych tez odnoszących się do zasięgu prawnomiędzynarodowego szelfu kontynentalnego. Znalazło to swój sformalizowany wyraz w nieoficjalnym jednolitym tekście negocjacyjnym opracowanym – na prośbę III UNCLOS przyjętą na jej 55 plenarnym posiedzeniu 18 kwietnia 1975 r. – przez przewodniczących trzech głównych komitetów w czasie III sesji w Genewie w 1975 r.²²

Stosowana formuła (art. 62) wymaga starannego przytoczenia, jej zasadnicza treść bowiem potwierdzona była kolejnymi dokumentami III UNCLOS i nie uległa już zmianie, znajdując swe ostateczne ujęcie w UNCLOS (1982).

„Szelf kontynentalny państwa nadbrzeżnego obejmuje powierzchnię i podziemie dna morskiego podwodnych obszarów, rozciągające się poza zewnętrzną granicę jego morza terytorialnego na całym obszarze naturalnego przedłużenia jego terytorium lądowego aż do zewnętrznej krawędzi obrzeża kontynentalnego lub na odległość 200 Mm, licząc od linii podstawowej, od której mierzy się szerokość morza terytorialnego, gdy zewnętrzna krawędź obrzeża kontynentalnego nie osiąga tej odległości”²³.

Zatem ogólne ramy zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego (szczególnie zaś jego minimalny zasięg – 200 Mm) zostały przesądzone już na III sesji w Genewie (17 marca – 9 maja 1975). Już wówczas nie budziło wątpliwości to, że zewnętrzna granica szelfu będzie wykraczać poza powyższy przedział, jeżeli jest to tylko uzasadnione rozległością obrzeża kontynentalnego, co wynikało z cytowanej stipulacji i pozostałych postanowień.

Ustalono bowiem wstępnie, nie przesądzając jeszcze wysokości świadczenia, że państwa nadbrzeżne dokonywać będą wpłat lub świadczeń w naturze na rzecz Międzynarodowego Zarządu (cyt. dalej jako: Zarząd) od dochodów uzyskanych z eksploatacji mineralnych zasobów szelfu kontynentalnego poza strefą 200 Mm²⁴. Zarząd miał decydować, w jakim stopniu państwa rozwijające się będą miały obowiązek dokonywania świadczeń. Opłaty lub świadczenia odprowadzane do Zarządu zgodnie z warunkami i procedurą uzgodnioną w każdym przypadku z państwem miały podlegać podziałowi na zasadzie kryteriów słusznego podziału (*equitable sharing criteria*), przy uwzględnieniu interesów i potrzeb państw rozwijających się.

²² Jest to jeden z trzech dokumentów ISNT (Doc. A/CONF.62/WP.8/Part II – 7 V 1975, [w:] OR III UNCLOS, vol. IV, s. 162).

²³ Art. 62. Zob. też zakres praw państwa nadbrzeżnego na szelfie (prawa suwerenne w celu badania i eksploatacji jego zasobów naturalnych, ich ekskluzywność i pierwotny charakter) – art. 63–68 (*ibid.*, s. 162–163). Identycznie definicję szelfu (art. 62) i zakres praw ujęto (zmieniła się tylko numeracja artykułów) w art. 64 i n. (RSNT – Doc. A/CONF.62/WP.8/Rev.I/Part II – 6 V 1976, [w:] OR III UNCLOS, vol. V, New York 1976, s. 164) oraz art. 76 i n. (ICNT – Doc. A/CONF.62/WP.10 – 15 VII 1977, [w:] *ibid.*, vol. VIII, New York 1978, s. 16–17).

²⁴ Zob. art. 69 (ISNT, s. 163).

4. KOMPROMISOWA FORMUŁA IRLANDZKA

W nawiązaniu do powyższego należy stwierdzić, że decydujące znaczenie w przedmiotowej sprawie miała propozycja Irlandii, zawarta w jej nieoficjalnym tekście, przedstawionym na nieoficjalnym posiedzeniu II Komitetu w czasie IV sesji III UNCLOS, która uruchomiła wnikliwą procedurę prowadzącą do sformułowania szczegółowych postanowień – kryteriów zewnętrznej granicy szelfu poza strefą 200 Mm. W odpowiedniej części tego tekstu znalazł się następujący zapis²⁵:

„2. Obrzeże kontynentalne stanowi podmorskie przedłużenie masywu kontynentalnego państwa nadbrzeżnego, które składa się z dna morskiego i podziemia szelfu, stoku i podniesienia. Nie obejmuje ono dna głębokiego oceanu ani jego podziemia.

3. Dla celów tej Konwencji państwo nadbrzeżne ustanawia zewnętrzną krawędź kontynentalnego obrzeża [*outer edge of the continental margin*] wówczas, gdy obrzeże rozciąga się poza strefę 200 Mm od linii podstawowych, od których mierzy się szerokość morza terytorialnego, i czyni to za pomocą bądź:

a) linii wyznaczonej zgodnie z § 4 przez najbardziej oddalone stałe punkty, w których grubość skał osadowych [*thickness of sedimentary rocks*] stanowi co najmniej 1% najkrótszej odległości od takiego punktu do podnóża stoku kontynentalnego [*foot of the continental slope*];

b) linii wyznaczonej zgodnie z § 4 przez stałe punkty położone nie dalej jak 60 Mm od podnóża stoku kontynentalnego.

Przy braku dowodu przeciwnego podnóżę stoku kontynentalnego określa się według punktu maksymalnej zmiany w jego nachyleniu do podstawy (dolnej części).

4. Państwo nadbrzeżne wyznacza skierowaną ku morzu granicę jego szelfu kontynentalnego wówczas, gdy szelf rozciąga się poza 200 Mm od linii podstawowych, od których mierzy się szerokość morza terytorialnego, liniami prostymi nie przekraczającymi długości 60 Mm, łączącymi stałe punkty określone za pomocą współrzędnych szerokości i długości geograficznej”.

Propozycja ta, znana później jako tzw. formuła irlandzka, miała wśród państw zarówno wielu zwolenników, jak i przeciwników²⁶, przy czym nie wszystkie poglądy mogą być tutaj szczegółowo zaprezentowane.

Oczywiście najsilniejsze argumenty za jej przyjęciem padły z ust delegata Irlandii, Gardinera²⁷, który stwierdził, że stanowi ona istotny kompromis ze strony państw nadbrzeżnych mających szerokie obrzeże kontynentalne, ponieważ nie pozwala im występować z roszczeniami w stosunku do całego obrzeża – ich naturalnego przedłużenia terytorium lądowego, a przy tym gwarantuje wyznaczenie granicy szelfu kontynentalnego na podstawie informacji przyrodniczych, co jest jednym z przewodnich celów tej propozycji.

²⁵ Zob. oryginalny tekst, [w:] OR III UNCLOS, vol. IX, New York 1980, s. 189.

²⁶ Szerzej: wypowiedzi delegatów państw w trakcie 50 posiedzenia II Komitetu (23 VI 1977) (OR III UNCLOS, vol. VII, New York 1978, s. 35–39).

²⁷ Por. dwie wypowiedzi [w:] *ibid.*, s. 36 i 37.

Drugi istotny element – jak podniesiono – zawierał się w tym, że koncepcja określenia granicy za pomocą grubości podłoża (skał osadowych) – § 3a – jest w pełni praktyczna. Istnieją bowiem, jak wyjaśniono, techniczne możliwości jej określenia oraz dane potwierdzające ten fakt.

Ponadto zwrócono uwagę, że w propozycji tej przewidziano dwie alternatywne metody wyznaczania szelfu, które związane są ze stokiem kontynentalnym, i państwo nadbrzeżne może wybrać najodpowiedniejszą z nich. Przy tym Irlandia gotowa jest przedstawić wszystkim zainteresowanym państwom informacje o jej własnym obrzeżu i zademonstrować procedurę nowego sposobu ustalania zewnętrznej granicy szelfu²⁸. Poza tym Gardiner dodał, że nie może zgodzić się ze stanowiskiem Japonii, iż obliczenia oparte na pomiarach grubości skał osadowych, czyli w istocie tzw. pierwszej warstwy, gdyż o nią tu chodziło, nie są ścisłe i mogą prowadzić do istotnych rozbieżności²⁹.

W podobnym duchu co Gardiner wypowiedział się między innymi Guppy³⁰, stwierdzając, że Australia od wielu lat prowadziła szerokie badania, w których rezultacie udało się sporządzić mapy i otrzymać informacje na temat jej obrzeża poza dwustumilową strefą, rozpowszechnione i włączone do atlasu świata, uzyskane przy użyciu procedur, które są przewidziane w formule irlandzkiej³¹.

Australia wypróbowała te techniki i okazało się, że są one całkowicie satysfakcjonujące i pozwalają przeprowadzić badania konieczne do wykreślenia zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego już w chwili obecnej. Współczesne metody geofizyczne są w pełni wystarczające, aby otrzymać dane niezbędne do urzeczywistnienia formuły irlandzkiej³², a jej istotną zaletą jest to, że pozwala ona zredukować obszar obrzeża wchodzący w skład prawnego pojęcia szelfu kontynentalnego.

Wychodząc naprzeciw wnioskowi Irlandii, Kolumbia zasugerowała, aby w związku z licznymi propozycjami określenia zewnętrznej granicy obrzeża kontynentalnego (szelfu kontynentalnego poza 200 Mm) przeprowadzić studia dotyczące praktycznych skutków przyjęcia tej formuły oraz formuł: 200 Mm i izobaty 500 m (w czym zawiera-

²⁸ Obrzeże kontynentalne Irlandii wraz z mapami i granicami ze Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (dalej cyt. jako: ZK). Por. P. Breathnach, *Offshore Jurisdictional Claims of the Republic of Ireland*, [w:] *Maritime Boundaries and Ocean Resources* (Ed. G. Blake), London, Sydney 1987 (dalej cyt. jako: MBOR), s. 133–144.

²⁹ Kume stwierdził wprost, że „Japonia zrobiła wszystko, co tylko w jej mocy, angażując wszystkie dostępne środki, jednakże nie dało to pozytywnego rezultatu. Grubość warstwy osadowej zewnętrznej krawędzi obrzeża kontynentalnego jest trudna do zmierzenia”. Odrzuca § 3a, optując na rzecz § 3b formuły irlandzkiej. Szerzej: OR III UNCLOS, vol. VII, s. 37.

³⁰ Także Guinness (ZK); Nnamani (Nigeria). Zob. *ibid.*, s. 36 i 38.

³¹ Szerzej: *ibid.*, s. 37. Również Kelly De Guibourg oświadczył, że Argentyna także ustaliła zewnętrzną krawędź obrzeża i naniosiła ją na mapę. Por. OR III UNCLOS, vol. II, s. 150.

³² Kolby (Norwegia) stwierdził „[...] propozycja Irlandii oparta jest na bardzo precyzyjnych i szczegółowych kryteriach [...]”; Knoke (RFN) dostrzegł w niej formułę Hedberga. Szerzej: OR III UNCLOS, vol. VII, s. 38. „Dr Hollis Hedberg has recently suggested that the base of the continental slope is a valid natural guide to the limits of national jurisdiction, the base itself to be determined by the beginning of the most prominent and most persistent flattening in angle of slope beyond the shelf edge” – czyli w punkcie początkowym najbardziej wystającym i wyróżniającym się, gdzie występuje największe trwałe nachylenie stoku poza krawędzią szelfu. L.M. Alexander, *The Seabed...*, s. 133 (przypis 38).

ła się wcześniej wspomniana propozycja ZSRR)³³. Byłoby to interesujące zwłaszcza dla tych państw (w tym Kolumbii), które nie dysponują odpowiednimi danymi naukowo-technicznymi, żeby podjąć stosowną decyzję co do maksymalnego zasięgu szelfu kontynentalnego, i równocześnie pozwoliłoby uniknąć niejako automatycznego rozstrzygnięcia na rzecz którejkolwiek z formuł bez posiadania należytego rozeznania w tej sprawie.

Najszerzego poparcia propozycji Kolumbii udzieliła Austria³⁴, podkreślając jednak, że przeprowadzenie proponowanych studiów w skali całego świata, dających pełną i rzetelną informację, będzie zadaniem trudnym do wykonania z technicznego punktu widzenia i wymagającym wiele czasu³⁵. Stąd też raczej należy ograniczyć się do przeprowadzenia wstępnego badania poszczególnych obszarów na podstawie już istniejących informacji. Chociaż takie studium będzie prawdopodobnie niedokładne, to jednak pozwoli ruszyć sprawę z miejsca³⁶.

5. STUDIUM UNIWERSYTETU COLUMBIA, MIĘDZYNARODOWEJ KOMISJI OCEANOGRAFICZNEJ UNESCO, MIĘDZYNARODOWEJ ORGANIZACJI HYDROGRAFICZNEJ

Na swym 51 posiedzeniu 29 czerwca 1977 r. II Komitet III UNCLOS – po wysłuchaniu oświadczenia sekretarza Komitetu, Barsegowa – podjął decyzję o zwróceniu się do Sekretarza Generalnego NZ z prośbą o opracowanie wstępnego studium ilustrującego skutki zastosowania różnych formuł określenia szelfu kontynentalnego, w którym na mapach i za pomocą cyfr ukazana byłaby różnica w powierzchni obszarów ustanowionych przy wykorzystaniu każdej z proponowanych formuł³⁷.

Postanowiono, że na mapach powinna być pokazana linia:

- a) wyprowadzona od brzegu lub od wszystkich stale wystających nad powierzchnią morza wyniosłości na odległość 200 Mm;
- b) pięćsetmetrowej izobaty;
- c) zewnętrznej granicy skłonu kontynentalnego;
- d) zewnętrznej krawędzi obrzeża kontynentalnego;
- e) ilustrująca skutki zastosowania formuły irlandzkiej.

Oddalona od brzegu na 200 Mm linia powinna być wyznaczona na mapach przy wykorzystaniu znanych już linii podstawowych, a w tych wypadkach, gdy nie zostały one ustalone lub są nieznanne, z uwzględnieniem konfiguracji wybrzeża. Podstawą stu-

³³ Zob. wypowiedź Moralesa-Suareza (OR III UNCLOS, vol. VII, s. 35).

³⁴ Zob. wypowiedź Tuerka (*ibid.*, s. 38).

³⁵ Państwa, które opowiadały się za propozycjami Irlandii i Kolumbii. Zob. wypowiedzi 25 delegatów, [w:] *ibid.*, s. 35–39.

³⁶ Podobnie Bos (Holandia), Al-Haj Hamoud (Irak), Shehab (Egipt), Witek (Polska), Vella (Malta). Konsekwencją tego było zwrócenie się przez przewodniczącego II Komitetu, A. Aguilara (Wenezuela), do Kolumbii i Austrii z prośbą o konsultacje z przedstawicielem Sekretarza Generalnego NZ w celu możliwie precyzyjnego ustalenia wytycznych co do zakresu badań. Szerzej: *ibid.*, s. 38–39.

³⁷ Szerzej: *ibid.*, s. 40.

dium winny być informacje uzyskane z powszechnie dostępnych źródeł i od delegacji uczestniczących w III UNCLOS.

Aby sprostać powyższemu zadaniu, Sekretariat ONZ zawarł porozumienie z Obserwatorium Geologicznym Lamonta w Nowym Jorku (Lamont-Doherty Geological Observatory of Columbia University) na opracowanie map i wiążących się z tym informacji³⁸. Wybór padł na tę instytucję, gdyż najprawdopodobniej ona właśnie jako jedyna na świecie dysponowała najpełniejszymi opublikowanymi i wyselekcjonowanymi informacjami, a także gronem wybitnych specjalistów i możliwościami w dziedzinie kartografii. Swą pomoc zaoferowały także Międzyrządowa Komisja Oceanograficzna (Intergovernmental Oceanographic Commission UNESCO, dalej cyt. jako: IOC) i Międzynarodowa Organizacja Hydrograficzna (International Hydrographic Organization, dalej cyt. jako: IHO)

Ekspersi Połączonego Głównego Komitetu IOC-IHO dla Ogólnej Batymetrycznej Mapy Oceanów (J IOC-IHO) GC (GEBCO) przestudiowali będące w ich posiadaniu dane oraz przedstawione do wglądu projekty map i materiały przedłożone przez rządy, w wielu wypadkach nieoficjalne. W konsekwencji współdziałania wyżej wymienionych instytucji sporządzono mapy, na których pokazano³⁹:

1. linię zarysowującą strefę 200 Mm – oznaczoną czarnym kolorem i dużą literą „T” z odpowiednimi odstępami;
2. pięćsetmetrową izobatę – czarną punktowaną linią, tam gdzie wykracza poza strefę linii 200 Mm;
3. podmorskie obrzeże kontynentalne na całym świecie – błękitną linią oznaczoną dużą literą „M” z odpowiednimi odstępami;
4. podnóże (podstawę) stoku kontynentalnego – brązową linią oznaczoną dużą literą „S” z odpowiednimi odstępami; tam natomiast, gdzie podnóże stoku i linia podmorskiego obrzeża biegną razem, brązowa linia nie występuje, lecz utrzymana jest duża litera „S”;
5. formułę irlandzką (§ 3a) – czerwoną linią biegnącą po zewnętrznej stronie linii ilustrującej strefę 200 Mm i dodatkowo literami „la”;
6. formułę irlandzką (§ 3b) – ciągłą pomarańczową linią biegnącą po zewnętrznej stronie linii 200 Mm, dodatkowo oznaczoną literami „lb”;
7. obszar położony po zewnętrznej stronie linii 200 Mm, stanowiący obrzeże kontynentalne – sinym kolorem.

Pomimo braku danych i trudności interpretacyjnych dotyczących wielu obszarów zostały one na mapie świata wykreślone linią ciągłą w celu dokonania pomiarów ich powierzchni.

Rozpatrując kwestię kryterium możliwości eksploatacji, eksperci doszli do wniosku (jakkolwiek ten problem nie wchodził w zakres badań), iż z uwagi na fakt, że wiercenia w dnie morskim są praktycznie możliwe na każdej głębokości, praktycznie możliwe jest także wydobycie minerałów z każdej głębokości i w konsekwencji podział całego dna mórz i oceanów.

³⁸ Szerzej: OR III UNCLOS, vol. IX, s. 189.

³⁹ Szerzej: Preliminary study illustrating various formulae for the definition of the continental shelf (Doc. A/CONF.62/C.2/L.98 and Add. 1–3 (18 IV 1978), [w:] *ibid.*, s. 190).

W studium podkreślono, że chociaż dane, na podstawie których zostały sporządzone zilustrowane linie, mają niejednakową wartość dla różnych obszarów co do szczegółów (np. Ocean Arktyczny)⁴⁰, to jednak według opinii ekspertów wykorzystane informacje były na tyle szerokie, aby uznać, że granice wykreślone na mapach stanowią racjonalne odzwierciedlenie tego, co jest w rzeczywistości, i że w konsekwencji koncepcja ustanowienia granicy na podstawie formuły irlandzkiej w zasadzie zasługuje na poparcie pod warunkiem posiadania dostatecznej bazy informacyjnej.

Z tym wiąże się jednak konieczność przeprowadzenia bardziej skrupulatnych badań i znacznego poszerzenia dla wielu regionów znanych już danych, zanim będzie je można wykorzystać jako podstawę do przeprowadzenia na mapach granicy oddzielającej szelf kontynentalny państw od obszaru międzynarodowego.

Chociaż z formalnego punktu widzenia wstępne studium, a zatem i mapy, nie posiadało wiążącej mocy prawnej i nie należało w związku z tym przyjmować interpretacji, która przynosiłaby uszczerbek stanowisku którejkolwiek delegacji lub państwa – prezentującemu stosowną formułę dla wyznaczenia zewnętrznej granicy szelfu – to pozwoliło ono w sposób wystarczający i przekonywający zorientować poszczególne państwa, zwłaszcza te, które nie miały ku temu możliwości i właściwych środków, jakie mogłyby być konsekwencje (gdy chodzi o obszar) ewentualnego zastosowania każdej z formuł będących przedmiotem studium.

Zestawienie powierzchni obszarów dna morskiego/oceanicznego poza 200 Mm kształtowało się następująco⁴¹:

1. Formuła irlandzka:
 - a) „la” bez Oceanu Arktycznego – 2 584 000 Mm²;
 - b) „lb”, włączając w to Ocean Arktyczny – 2 618 000 Mm².
2. Obszar poza 200 Mm, ograniczony pięćsetmetrową izobatą – 57 500 Mm².
3. 8 204 000 Mm² – obszar między 200 Mm a zewnętrzną krawędzią obrzeża kontynentalnego, gdy wykracza ona poza 200 Mm⁴².

6. MODYFIKACJE I UZUPEŁNIENIA FORMUŁY IRLANDZKIEJ

Opracowanie wstępnego studium zbiegło się w czasie z decyzjami przyjętymi przez III UNCLOS na jej 92 posiedzeniu plenarnym⁴³, kiedy to na podstawie sprawozdania Komitetu Generalnego po stosownych konsultacjach doszło do powołania siedmiu grup

⁴⁰ Zob. też omyłki i pominięcia danych z podaniem konkretnych obszarów kuli ziemskiej i współrzędnych geograficznych nadesłane III UNCLOS przez Sekretariaty IOC i IHO (Doc. A/CONF.62/C.2/L.98/Add. 3 (28 VIII 1978), [w:] *ibid.*, s. 191).

⁴¹ Zob. Doc. A/CONF.62/C.2/L.98/Add. 2 (3 V 1978) zawiera w sobie dokument o identycznej nazwie (Corr. 1) (*ibid.*, s. 190).

⁴² Jak podaje P.R.R. Gardiner za Archerem i Beazleyem, obrzeże poza 200 Mm stanowi 6% powierzchni dna wszechoceanu. P.R.R. Gardiner, *The Limits of the Area Beyond National Jurisdiction – Some Problems with Particular Reference to the Role of the Commission on the Limits of the Continental Shelf*, MBOR, s. 70; por. też A. S t r a b u r z y Ń s k i, *Nowa...*, s. 439–440.

⁴³ Zob. Doc. A/CONF.62/63 (18 IV 1978), [w:] OR III UNCLOS, vol. IX, s. 19–20 i 173.

negocjacyjnych (GN) dla rozpatrzenia najbardziej złożonych, węzłowych problemów konferencji⁴⁴.

GN 6, zajmująca się określeniem zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego oraz sprawą świadczeń lub opłat i podziału dochodów za eksploatację zasobów mineralnych szelfu poza 200 Mm (otwarta, lecz bez ustalonego składu – w odróżnieniu od innych grup), poczynając od 21 kwietnia 1978 r., koncentrowała swą dyskusję głównie wokół następujących propozycji⁴⁵: znanej już formuły irlandzkiej, uzupełnionej nieoficjalną propozycją Irlandii (1 maja 1978) odnośnie treści art. 76⁴⁶ (jego § 1 pokrywa się z § 1 nieoficjalnego scalonego tekstu negocjacyjnego (dalej cyt. jako: ICNT⁴⁷), § 2–4 art. 76 odpowiadają wyżej opisanej formule⁴⁸), państw arabskich (11 maja 1978)⁴⁹ i zmodyfikowanej propozycji ZSRR (27 kwietnia 1978)⁵⁰ odnośnie art. 76 ICNT.

Istotą tej ostatniej było precyzyjne określenie zewnętrznej granicy szelfu przy użyciu kryterium odległości w taki sposób, aby „naturalne przedłużenie terytorium lądowego państwa nadbrzeżnego ograniczało się maksymalnie do 100 Mm, licząc od zewnętrznej granicy dwustumilowej WSE”, co w konsekwencji prowadziło do ścisłego zdelimitowania obszaru podlegającego prawom suwerennym państw od międzynarodowego obszaru proklamowanego wspólnym dziedzictwem ludzkości.

W sytuacji gdy obrzeże kontynentalne nie wykracza poza dwustumilową strefę, granicą szelfu byłaby zewnętrzna granica WSE. Natomiast gdy zewnętrzna krawędź obrzeża znajduje się poza WSE – w odległości mniejszej od 100 Mm – wtedy granica byłaby oparta na naukowo umotywowanych geologicznych i geomorfologicznych danych (a w wypadku ich braku na formule irlandzkiej 3b). Wreszcie, gdy obrzeże wychodzi poza 100 Mm, licząc od zewnętrznej granicy WSE, granica szelfu byłaby wyznaczona zawsze jednakową odległością 300 Mm, licząc od linii podstawowej.

⁴⁴ Szerzej: Doc. A/CONF.62/61 (11 IV 1978); Doc. A/CONF.62/62 (13 IV 1978), [w:] OR III UNCLLOS, vol. X, New York 1979, s. 1–10.

⁴⁵ Szerzej: Doc. A/CONF.62/RCNG/1 (19 V 1978). Tu sprawozdanie przewodniczącego II Komitetu i GN 6, Aguilara, o rokowaniach w czasie VII sesji (*ibid.*, s. 84–85).

⁴⁶ Wyrażało się ono w dodaniu §§ 5–7, a mianowicie, że: – każde ustanowienie granicy szelfu poza 200 Mm przedstawia się Komisji Granic Szelfu Kontynentalnego do zaaprobowania zgodnie z załącznikiem; zaaprobowanie przez nią proponowanej granicy jest równoznaczne z tym, że jest ona ostateczna i wiążąca prawnie; – państwo nadbrzeżne składa do depozytu Sekretarzowi Generalnemu ONZ mapy i istotne informacje, włączając w to dane geodezyjne, całkowicie opisujące zewnętrzną granicę jego szelfu, który zapewnia w należyty sposób ich publikację; – postanowienia niniejsze nie przynoszą uszczerbku sprawie delimitacji szelfu kontynentalnego między przeciwległymi czy przylegającymi państwami. Oryginalny tekst zob. Doc. NG 6/1 (Aneks II), [w:] OR III UNCLLOS, vol. XI, New York 1980, s. 123–124.

⁴⁷ Por. s. 5

⁴⁸ Por. s. 6–7.

⁴⁹ „Art. 76. Szelf kontynentalny państwa nadbrzeżnego zawiera w sobie powierzchnię i podziemie dna morskiego położone poza strefą jego morza terytorialnego na całej rozciągłości naturalnego przedłużenia terytorium lądowego na odległość 200 Mm od linii podstawowej morza terytorialnego” (Doc. NG 6/2 (Aneks I), [w:] OR III UNCLLOS, vol. XI, s. 123).

⁵⁰ Szerzej: Doc. C.2/Informal Meeting/14 (Aneks III), [w:] *ibid.*, s. 124.

7. STUDIUM UZUPEŁNIAJĄCE

Zgodnie z decyzją podjętą przez III UNCLOS na jej 106 plenarnym posiedzeniu (19 maja 1978) zwrócono się ponownie do IOC i IHO w sprawie opracowania uzupełniającego studium dotyczącego skutków przygotowania map o dużej podziałce (1:10 000 000), w którym obie organizacje wypowiedziały się na temat wyżej wspomnianej propozycji, z tym że najpełniej wobec najszerzej z nich, czyli formuły irlandzkiej, dostarczając dodatkowych informacji pozwalających zgłębić istotę zasady naturalnego przedłużenia⁵¹.

Generalna konkluzja tego studium była taka, że możliwe jest pokazanie w dużej skali podnóża (podstawy) stoku kontynentalnego całego świata, lecz potrzebne jest na to przynajmniej dziesięć lat badań, by zgromadzić pełne informacje, i nie obejdzie się to bez znacznych nakładów finansowych.

Wśród wielu wypowiedzianych doniosłych tez warto odnotować te, które dotyczą interpretacji formuły irlandzkiej, a mianowicie:

1. Zarówno wariant 3a i 3b wiąże się z ustaleniem podnóża stoku kontynentalnego, co łączy się z pewnymi trudnościami. Formuła stwierdza, że „przy braku dowodu przeciwnego podnóżę stoku kontynentalnego określa się według punktu maksymalnej zmiany gradientu (nachylenia) do jego podstawy (dolnej części)”, to znaczy:

a) w zależności od charakteru dowodu (*evidence*) to znaczenie rozszerza swobodę w ustanowieniu podnóża (podstawy). Mogą to być zarówno dowody o charakterze morfologicznym, jak i geologicznym. Z kolei określenie „przy braku dowodu przeciwnego” (*in the absence of evidence to the contrary*) nosi wyłącznie morfologiczny charakter i opiera się na geometrycznych pojęciach związanych z profilem obrzeża (ten aspekt był rozważny w studium wstępnym);

b) zwrot „maksymalna zmiana gradientu do jego podstawy” sugeruje, że w sytuacji, gdy występuje kilka dużych zmian nachylenia, dla określenia podnóża stoku należy przyjąć tylko zmianę przy podstawie, czyli w dolnej części (słowo *base* jest bowiem synonimem słowa *foot*).

2. Wyznaczenie podnóża stoku kontynentalnego wiąże się też z trudnościami innego typu, zwłaszcza z charakterystyką stoków, których w zasadzie są trzy rodzaje:

a) stoki zespalające niegłęboki szelf i dno oceanu na normalnych głębokościach. Takie stoki mogą obejmować tarasy, grzbiety, kaniony itp. i charakteryzują się mocno zarysowanymi zmianami nachylenia;

b) stoki zespalające niegłęboki szelf i dno oceanu na wielkich głębokościach w oceanicznych zapadlinach. Na obszarze między krawędzią szelfu a osią zapadliny mogą znajdować się grzbiety położone równoległe do jej osi, na których nachylenie może wielokrotnie się zmieniać;

c) stoki prowadzące od płytkich szelfów do dna oceanicznego na normalnych głębokościach, poroziywane strefami o średniej lub niewielkiej głębokości.

3. W konsekwencji powyższego pokazanie podnóża stoku kontynentalnego (mapa o dużej skali) wymaga przeprowadzenia kilkudziesięciu tysięcy odrębnych badań po-

⁵¹ Szerzej: Doc. A/CONF.62/C.2/L.99 (9 IV 1979), [w:] *ibid.*, s. 121 i n.

legających na echosondowaniu profilu dna morskiego. Wstępne studium wprowadzie to czyni, lecz bazuje na niepełnych informacjach, stąd też sporządzony wykres cechuje tak zwana przestrzenna niedokładność.

4. Zgromadzone informacje – chociaż niepełne – wykazują, że linia przewidziana w formule irlandzkiej 3a rzadko będzie wychodzić poza 120 Mm od podnóża stoku (co odpowiada grubości 1,2 Mm warstwy osadowej), a częstokroć nie przewyższy 60 Mm (równoznaczne grubości 0,6 Mm warstwy osadowej). Ostatecznie eksperci IOC i IHO stwierdzili, że przy powyższych grubościach warstwy osadowej nietrudno określić zewnętrzną granicę prawnego szelfu kontynentalnego⁵², jeżeli posiada się pełne i dokładne dane.

Chociaż wymienione studium, będące niewątpliwie starannym dziełem ekspertów Uniwersytetu Columbia, IOC i IHO, nie posiadało oczywiście mocy wiążącej ani dla państw, ani też III UNCLOS, to – jak się wydaje – jego zasadnicza wartość zawierała się w tym, że dostarczyło ono wystarczających i nader przekonujących dowodów merytorycznych (mimo pewnych postawionych niejasności czy problemów o charakterze technicznym) na rzecz zastosowania dla wyznaczenia zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego propozycji najszerszej spośród zgłoszonych i będących przedmiotem badań ekspertów, czyli formuły irlandzkiej.

Stąd też stypulacje formuły irlandzkiej (jej wersja pierwotna + uzupełnienia) łącznie z postanowieniami art. 62 – nieoficjalnego jednolitego tekstu negocyjnego (ISNT) – kreślącymi wyjściowe kryteria wyznaczania zewnętrznej granicy szelfu kontynentalnego, powtarzanymi w kolejnych wersjach zrewidowanych RSNT – ICNT (przytoczone wyżej⁵³), stały się stypulacjami konwencyjnymi UNCLOS (1982). Przy czym zanim to nastąpiło, stanowiły one swoiste wzorcowe tworzywo podlegające udoskonalaniu poprzez precyzowanie, uzupełnianie i rozwijanie na kolejnych sesjach III UNCLOS, stosownie do zgłaszanych propozycji, tak aby prawne pojęcie szelfu kontynentalnego w miarę możliwości jak najszerszej uwzględniało sugestie oraz poszczególne interesy państw.

Rzecz dotyczyła następujących kwestii szczegółowych:

1. Maksymalnego zasięgu prawnomiędzynarodowego szelfu kontynentalnego, czyli odległości wskazanych wyżej stałych punktów od linii podstawowej morza terytorialnego, wyznaczonych stosownie do § 3a, b formuły irlandzkiej. Decydujące znaczenie w tym zakresie miała kompromisowa propozycja przewodniczącego GN 6, A. Aguilara, z 26 kwietnia 1979 r., z której wynikało co do zasady, że stałe punkty stanowiące zewnętrzną granicę szelfu kontynentalnego nie powinny przekraczać 350 Mm, licząc od linii podstawowej, ani też 100 Mm, licząc od izobaty 2500 m⁵⁴.

⁵² Szerzej: *ibid.*, s. 123 i n.

⁵³ Zawiera je także obok dodatkowych stypulacji kompromisowa propozycja przewodniczącego GN 6 (odpowiednio art. 76 § § 1–4). Por. Doc. A/CONF.62/L.37 (26 IV 1979) oraz sprawozdanie przewodniczącego II Komitetu – Doc. A/CONF.62/L.38 (27 IV 1979), [w:] OR III UNCLOS, vol. XI, s. 100–101.

⁵⁴ Zob. art. 76 § 3 bis. Doc. A/CONF.62/L.37. Kryterium 100 Mm od izobaty 2500 m uwzględniało nieformalną propozycję Singapuru – NG 6/17. Sprawozdanie przewodniczącego GN 6 – Doc. NG 6/19 (22 VIII 1979), [w:] OR III UNCLOS, vol. XII, New York 1980, s. 106. Por. P. Birnie, *An assessment of the relation of the presentations to exclusive economic zones. The EEZ: opportunities under the legal regime – a summing up*, [w:] *Advances in Underwater Technology, Ocean Science and Offshore Engineering*, vol. VIII, Conference: London 1986, s. 158 i n.

W powyższej formule po licznych nieoficjalnych debatach i negocjacjach, przeprowadzonych między innymi w GN 6, II Komitecie oraz powołanej 13 sierpnia 1979 r. grupie konsultacyjnej 38 państw⁵⁵, dopuszczono wyjątek od tej zasady na rzecz naturalnych komponentów obrzeża kontynentalnego, takich jak jego płaskowzgórza, wzniesienia, pagórki, mielizny (ławice) i skały⁵⁶.

2. Wzajemnej relacji między obrzeżem kontynentalnym a podmorskimi grzbietami oceanicznymi. Na VIII sesji III UNCLOS w GN 6 osiągnięto ogólną zgodę, że w powyższej kwestii przeprowadzona będzie uzupełniająca debata, a wynegocjowana wspólnie formuła powinna być włączona do art. 76 UNCLOS (1982)⁵⁷. Ostateczne rozstrzygnięcie konwencyjne współkreowała następująca myśl, wyłożona najpierw w nieformalnych dokumentach, a następnie w kolejnych projektach UNCLOS (1982): z prawnomiędzynarodowego pojęcia szelfu kontynentalnego winny być wyłączone grzbiety oceaniczne⁵⁸, a zewnętrzna granica szelfu przy występowaniu ich na odnośnych obszarach nie powinna przekraczać 350 Mm od linii podstawowej⁵⁹.

THE BORDERS OF THE CONTINENTAL SHELF AT THE III UN CONFERENCE ON THE LAW OF THE SEA AND IN THE UN CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA (1982)

This article presents historically the main trends, thoughts and propositions of states relating to the external borders of the continental shelf. These were presented at the III UN Conference on the Law of the Sea, and shaped the content of article 76 of the Convention on the Law of the Sea from 1982. The survey is conducted in relation to the central matter – proposed by several states – of the decisions contained in article 1 of the Geneva Convention with regard to the continental shelf from 1958.

⁵⁵ Wyliczenie ich zob. Doc NG 6/19..., s. 106.

⁵⁶ *Plateaux, rises, caps, banks, spurs*. Zob. sprawozdanie przewodniczącego II Komitetu, zwłaszcza zalecenia dla II rewizji ICNT (art. 76 § 6). Doc. A/CONF.62/L.51 (29 III 1980), [w:] OR III UNCLOS, vol. XIII, New York 1981, s. 82 i 84. Identycznie art. 76 – Draft Convention on the Law of the Sea – Doc. A/CONF.62/L.78 (28 VIII 1981), [w:] OR III UNCLOS, vol. XV, New York 1983, s. 188.

⁵⁷ Zob. art. 76 § 2 i przypis Doc. A/CONF.62/L.37..., s. 100.

⁵⁸ Por. np. propozycję Bułgarii: Doc. NG 6/14/Rev. 1, oraz Japonii: Doc. NG 6/16, [w:] Doc. NG 6/19..., s. 106.

⁵⁹ Taki pogląd prezentowały: Argentyna, Australia, Indie, Irlandia, Kanada, Norwegia, Nowa Zelandia, Urugwaj, USA, ZK, ZSRR. Doc. NG 6/9 i NG 6/11, [w:] *ibid.* Komentarz do wszystkich kryteriów konwencyjnych z art. 76 legalnej definicji szelfu kontynentalnego z uwzględnieniem prac przygotowawczych III UNCLOS. Szerzej: *The Law of the Sea. Definition of the Continental Shelf: An Examination of the Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea*, New York 1993, s. 1–4, 9 i n.